 TRƯỜNG ĐẠI HỌC BÁCH KHOA HÀ NỘI
HANOI UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

CHƯƠNG 5:
HỌC THUYẾT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ

HỌC PHẦN 2, MÔN HỌC
NHỮNG NGUYÊN LÝ CƠ BẢN CỦA CHỦ NGHĨA MÁC-LÊNIN

Giảng viên: Ngô Quế Lân
lan.ngoque@hust.edu.vn

Năm học 2018 - 2019

2. Quá trình sản xuất Giá trị thặng dư

2.4 Hai phương pháp nâng cao tỷ suất giá trị thặng dư

=> *Như đã biết:* Tỷ suất giá trị thặng dư (m') phản ánh trình độ bóc lột của nhà tư bản

$$m' = \frac{m}{v} (\%) \quad \Rightarrow \quad m' = \frac{t'}{t} (\%)$$

=> *Câu hỏi đặt ra:* Làm thế nào để nâng cao trình độ bóc lột (m'), từ đó nâng cao khối lượng giá trị thặng dư: $M = m' \cdot V$

=> *Câu trả lời là:* Để nâng cao quan hệ bóc lột của nhà tư bản đối với người làm thuê, có 02 phương pháp là Sản xuất giá trị thặng dư tuyệt đối và Sản xuất giá trị thặng dư tương đối

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

2. Quá trình sản xuất Giá trị thặng dư

2.4 Hai phương pháp nâng cao tỷ suất giá trị thặng dư

o *Phương pháp sản xuất giá trị thặng dư tuyệt đối*

- Cách thức: Kéo dài thời gian làm việc trong ngày mà không trả thêm lương tương xứng

=> $\begin{cases} (v) \text{ không đổi} \\ (t + t') \text{ tăng lên} \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} (t) \text{ không đổi} \\ (t') \text{ tăng lên} \end{cases} \Rightarrow m' = \frac{t'}{t} \text{ tăng lên}$

- Đặc điểm: + Dễ gặp phản kháng của công nhân
+ Bị giới hạn, không thể kéo dài mãi

Áp dụng phổ biến trong giai đoạn đầu của CNTB

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

2. Quá trình sản xuất Giá trị thặng dư

2.4 Hai phương pháp nâng cao tỷ suất giá trị thặng dư

○ Phương pháp sản xuất giá trị thặng dư tương đối

- **Cách thức:** Ứng dụng thành tựu khoa học công nghệ, để nâng cao NSLĐ xã hội

Từ đó, làm giảm hao phí Sức lao động để sản xuất mỗi sản phẩm

$$\Rightarrow \left\{ \begin{array}{l} (v) \text{ giảm đi} \\ (t + t') \text{ không đổi} \end{array} \right. \Rightarrow \left\{ \begin{array}{l} (t) \text{ giảm đi} \\ (t') \text{ tăng lên} \end{array} \right. \Rightarrow m' = \frac{t'}{t} \text{ tăng lên}$$

- **Đặc điểm:** + Xóa dịu sự phản kháng của công nhân

+ Không bị giới hạn

Áp dụng phổ biến trong CNTB hiện đại

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

2. Quá trình sản xuất Giá trị thặng dư

2.5 Giá trị thặng dư siêu ngạch

=> **Như đã biết:** Phạm trù giá trị thặng dư tuyệt đối và giá trị thặng dư tương đối phản ánh quan hệ của nhà tư bản đối với người làm thuê

=> **Câu hỏi đặt ra:** Phạm trù nào phản ánh quan hệ giữa các nhà tư bản với nhau ?

=> **Câu trả lời là:** Giá trị thặng dư siêu ngạch

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

2. Quá trình sản xuất Giá trị thặng dư

2.5 Giá trị thặng dư siêu ngạch

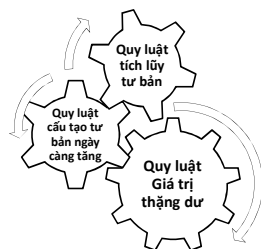
- **Khái niệm:** Là phần giá trị thặng dư tăng thêm do nhà tư bản cá biệt có:
Năng suất lao động cá biệt > Năng suất lao động xã hội

⇒ $\left\{ \begin{array}{l} \text{Giá trị sản phẩm cá biệt} < \text{Giá trị thị trường của sản phẩm} \\ \text{Nhưng vẫn bán sản phẩm theo mức giá trị thị trường} \end{array} \right.$

- **Đặc điểm:** + GTTD siêu ngạch chỉ tồn tại với nhà tư bản cá biệt, không tồn tại đồng thời cho mọi nhà tư bản
+ GTTD siêu ngạch tạo động lực thúc đẩy đổi mới công nghệ và phương pháp quản lý để nâng cao NSLĐ => phát triển LLSX

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THặng DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

- Nội dung quy luật:
Trong CNTB, việc sản xuất và chiếm đoạt GTTD ngày càng tăng lên, trên cơ sở bóc lột lao động làm thuê
- Vai trò của quy luật: là quy luật tuyệt đối của CNTB, vì đã chỉ ra 04 vấn đề cơ bản:
 - Mục đích của CNTB: là chiếm đoạt GTTD (M)
 - Phương pháp của CNTB: là bóc lột lao động làm thuê
 - Mâu thuẫn của CNTB: là mâu thuẫn giai cấp Công nhân và Tư sản
 - Xu thế của CNTB: là sẽ bị xóa bỏ bởi cuộc CMXH do giai cấp CN lãnh đạo

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THặng DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

	Chủ nghĩa chiếm hữu nô lệ	Chủ nghĩa phong kiến	Chủ nghĩa tư bản
Mục đích chiếm đoạt	GTTD (M) + phần Giá trị SLĐ (V)	GTTD (M) + phần Giá trị SLĐ (V)	GTTD (M)
Phương pháp	Bóc lột nô lệ bằng biện pháp cưỡng bức	Bóc lột gia nhân, tá điền bằng biện pháp cưỡng bức	Bóc lột LD làm thuê bằng biện pháp kinh tế
Mâu thuẫn giai cấp	Nô lệ - Chủ nô	Nông dân - Địa chủ	Công nhân - Tư sản
Xu thế vận động	Bị xóa bỏ bởi cuộc CM của giai cấp Nô lệ	Bị xóa bỏ bởi cuộc CM do giai cấp Tư sản lãnh đạo	Bị xóa bỏ bởi cuộc CM do g/cấp Công nhân lãnh đạo

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THặng DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

o Biểu hiện mới của quy luật:

- Về phạm vi: Các tập đoàn tư bản lớn đã mở rộng phạm vi, thống trị thị trường thế giới, không còn giới hạn trong mỗi quốc gia
- Về tính chất: Quan hệ giai cấp đã chuyển thành quan hệ giữa các Quốc gia. Nước lớn tăng cường bóc lột nước nhỏ, từ đó tạo nên sự thịnh vượng, hạ tầng, phúc lợi của riêng mình

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

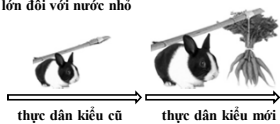
3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

o Biểu hiện mới của quy luật:

Hai cách thức bóc lột của nước lớn đối với nước nhỏ

+ Chế độ thực dân:

+ Rào cản kinh tế: Hàng hóa và đầu tư của nước lớn vào nước nhỏ: Dễ dàng
Hàng hóa và đầu tư của nước nhỏ vào nước lớn: Bị cản trở

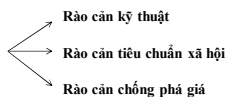
Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

o Biểu hiện mới của quy luật:

Ba nhóm Rào cản kinh tế mà các nước lớn thường áp dụng để chèn ép nước nhỏ

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

o Biểu hiện mới của quy luật:

Rào cản kỹ thuật: Nước lớn đưa ra tiêu chuẩn kỹ thuật khắt khe tới mức nền sản xuất của nước nhỏ khó có thể đáp ứng được

Câu chuyện quả chuối tại thị trường châu Âu ...

Chuối tiêu chuẩn châu Âu

Chuối ngy đặc sản VN

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

o Biểu hiện mới của quy luật:

Rào cản tiêu chuẩn xã hội: Nước lớn không nhập khẩu hàng hóa mà quá trình sản xuất gây ô nhiễm môi trường hoặc sử dụng lao động trẻ em

Câu chuyện phong trào chống toàn cầu hóa, câu chuyện Adidas sử dụng lao động trẻ em ...

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.1 Quy luật Giá trị thặng dư

o Biểu hiện mới của quy luật:

Rào cản chống phá giá: Nước lớn sử dụng luật chống bán phá giá để ngăn cản xuất khẩu của nước đang phát triển, khi nước đang phát triển có lợi thế cạnh tranh về giá

Câu chuyện Coca-Cola, Pepsi-Cola bán phá giá để độc chiếm thị trường, trong khi thủy sản Việt Nam bị kiện bán phá giá ở Mỹ ...

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẶNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.2 Quy luật tích lũy tư bản

⇒ Vấn đề đặt ra cho mọi nhà tư bản là “làm thế nào để tăng quy mô tư bản đầu tư?”

???

⇒ Giải pháp là “thực hiện tích lũy tư bản”, với 02 hình thức

Tích tụ tư bản

Tập trung tư bản

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẠNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.2 Quy luật tích lũy tư bản

o Tích tụ tư bản

- Khái niệm: Là sự tư bản hóa giá trị thặng dư (M), tức là lấy một phần hoặc toàn bộ GTTD (M) để tái đầu tư, làm cho tư bản đầu tư về sau tăng hơn so với trước

Kỳ trước: Tư bản đầu tư $C + V \Rightarrow$ tạo nên $C + V + M$
 M_1 : tái đầu tư $\Rightarrow C_1 + V_1$
 M_2 : tiêu dùng
 Kỳ sau: Tư bản đầu tư $(C + C_1) + (V + V_1)$

- Đặc điểm: + Tích tụ làm tăng quy mô tư bản cá biệt và tăng quy mô tư bản xã hội
 + Tích tụ phản ánh quan hệ bóc lột của giai cấp Tư sản với công nhân

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẠNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.2 Quy luật tích lũy tư bản

o Tập trung tư bản

- Khái niệm: Là sự liên kết nhiều tư bản nhỏ thành 01 tư bản lớn, bao gồm hai hình thức là “sáp nhập doanh nghiệp” và tập trung TB tiền tệ thông qua “tín dụng”

- Đặc điểm:

+ Về lượng: Tập trung tư bản làm tăng quy mô tư bản cá biệt nhưng không làm tăng quy mô tư bản xã hội

+ Về quan hệ xã hội: Tập trung tư bản phản ánh quan hệ giữa các nhà tư bản

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẠNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

3. Một số quy luật của Chủ nghĩa tư bản

3.3 Quy luật cấu tạo hữu cơ tư bản ($\frac{C}{V}$) ngày càng tăng

- Một số khái niệm về cấu tạo tư bản (tức là mối quan hệ giữa TLSX với SLD)
 - Cấu tạo kỹ thuật tư bản: Là tỷ lệ giữa số lượng TLSX với số lượng SLD
 - Cấu tạo giá trị tư bản: Là tỷ lệ giữa giá trị TLSX với giá trị SLD: $\frac{C}{V}$ phần số TG
 - Cấu tạo hữu cơ tư bản: Là cấu tạo giá trị, xét trong liên hệ chặt chẽ với cấu tạo kỹ thuật, do cấu tạo kỹ thuật quyết định

○ Nội dung quy luật

=> KHKT phát triển => SX tự động hóa cao $\begin{cases} \rightarrow C \text{ tăng} \\ \rightarrow V \text{ giảm} \end{cases} \Rightarrow \frac{C}{V} \text{ tăng}$

=> "thắt cổ chai là người bạn đường của CNTB"

Chương 3: SẢN XUẤT GIÁ TRỊ THẠNG DƯ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG
Học phần KINH TẾ CHÍNH TRỊ

TRƯỜNG ĐẠI HỌC BÁCH KHOA HÀ NỘI
HANOI UNIVERSITY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

KẾT THÚC

BÀI GIẢNG VỀ MỘT SỐ QUY LUẬT CỦA CNTB

SINH VIÊN LƯU Ý, TÌM HIỂU TRƯỚC BÀI TIẾP THEO

LÀ NỘI DUNG CÁC HÌNH THÁI BIỂU HIỆN CỦA TƯ BẢN & GIÁ TRỊ THẠNG DƯ